

פירות שנשמרו בשביעית

יחידה א: "את ענבי נזירך לא תבצר" - פירושי רש"י ורמב"ן

בשיעור שעבר עסקנו בנושא חובת הפקרת הפירות. בשיעור זה נעסוק במקרה בו אדם לא הפקיר את הפירות. לדעת חלק מהמפרשים, מהפסוק "את ענבי נזירך לא תבצר" אפשר ללמוד שאם אדם לא מפקיר את פירות שדהו בשביעית - הפירות אסורים באכילה.

חשוב להדגיש כי בכל מקום שמדובר על 'פירות שביעית', הכוונה לכל יבול הקדוש בקדושת שביעית (בכפוף לאיסור ספיחין שידון בשיעורים הבאים).

1. ויקרא פרק כה פסוק ה

את ספיח קצירך לא תקצור, ואת ענבי נזירך לא תבצר, שנת שבתון יהיה לארץ
❖ מהו לדעתכם פשט המילים "ענבי נזירך", שאותם אסרה התורה לבצור?

2. רש"י ויקרא כה פסוק ה

נזירך - שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם.
לא תבצר - אותם אינך בוצר, אלא מן המופקר.

❖ לפי רש"י, מהם "ענבי נזירך"? האם ענבים אלו אסורים?

3. הרב אליהו מזרחי (רא"ם) פירוש לרש"י - ויקרא פרק כה פסוק ה

איננו רוצה לומר: אותו שהיה מופקר מתחלתו אתה בוצר, אבל אותו שהיה שמור, אף על פי שהפקרתו אחר כך אינך בוצרו. אלא הכי קאמר: כל זמן שהוא שמור, שלא הפקרת אותו, אי אתה בוצר, אבל אם הפקרת אותו אחר כך, אתה בוצר ממנו כאחד מן העניים הבוצרים... שאפילו הענבים שהפריש בני אדם מהם ולא הפקירם, שפשע בהם, אם חזר והפקירם, הם מותרים באכילה ויכול לבצור גם הוא מהם כאחד מן העניים.

4. רמב"ן ויקרא כה פסוק ה

והכוונה לרב {רש"י} בזה, שהוא סובר שהשומר שדהו ופירותיו בשביעית אין הפירות נאסרין, וכן כתב בפירושו {לגמרא}... וכן הדבר הזה בדין התורה, בראיות ברורות...

והנכון בפירוש הכתוב, "שענבי נזירך" כמו "ספיח קצירך", "ולא תבצור" כמו "לא תקצור"... ופירוש הכתוב... והגפן שלא עבדו ולא חפר ולא זמר אותו יקרא "נזיר"... ויתכן, כי המנהג בישראל שהכרם אשר הוא בתה {שומם ומוזנח}, לא יזמר ולא יעבד ועולה שמיר ושית, יקראו לו "נזיר", כלומר שהוא כרם הנזיר, מפני שהנזיר אסור ביין ובענבים לחים ויבשים ואינו עובד כרמו... והנה אמר הכתוב כי... הענבים הצומחים בכרם מבלי עבודה לא יבצור אותן. ופירוש הלאומים: שלא תקצור אותן אתה לבדך לצורך עצמך ולא תבצור אותן לעצמך, אבל תהיה שנת שבתון לארץ מן הזריעה והזמירה, ותהיה "שבת הארץ" כל אשר תוציא בשביעתה מן הספיח והנזיר לכולכם יחד לאכלה, לך ולענייך ולחיה ולבהמה:

❖ האם הרמב"ן והרא"ם נחלקו בהבנת דברי רש"י?

❖ בארו את המילה "נזירך" לפי רש"י ולפי רמב"ן, האם לדעתכם יהיה הבדל להלכה בין שני הפירושים?

ענבי נזירות - ענבים ששמרו אותם, ולא הפקירם. תוציא בשביעתה - יבול הצומח מבלי עבודות ומבלי לשמור על השדה.

לא תאכל כל תועבה... -
הגמרא מציינת שמהפסוק 'לא תאכל כל תועבה' ניתן ללמוד שכל מאכל שנעשתה בו תועבה, כלומר מעשה איסור, נאסר באכילה.

5. ערוך לנר מסכת יבמות דף קכב עמוד א

{ קשה } לפירוש רש"י: דכיון דהשומר פירות שביעית עובר בעשה { כפי שהורחב בשיעור הקודם } ... אם כן, למה לא יהיה המשומר אסור באכילה, מ'לא תאכל כל תועבה' - כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכלי' ... יש לומר דלא שייד כן אלא בעושה מעשה תועבה כגון מבשל בשר בחלב, וזורע כלאים, ושוחט אותו ואת בנו וכדומה, אבל הכא שלא עשה מעשה איסור כששמר, לא נתסר מ'לא תאכל כל תועבה'.

❖ מדוע, לדעתכם, השומר על פירות שביעית "לא עשה מעשה איסור"?

הרב שמשון רפאל הירש - פירוש על התורה - ויקרא פרק כה פסוק ה

ענבי נזירך. נזיר: דבר המיועד למטרה נעלה, ושאר דברים מופרשים ממנו. מכאן "נזיר": כתר, שהוא אות למעמד נבדל ונעלה. "נזיר אחיו" (בראשית מט, כו): מי שזכה לכתר בתוך אחיו.

"נזיר" האמור כאן הוא הגפן של שנת השמיטה. הוא קנוי לה' ומיועד למטרה נעלה, ולפיכך יד הבוצר רחקה ממנו.

❖ לדעת הרש"ר הירש, מה מבטאת המילה "נזירך"? מדוע פירות שביעית

נקראים כך? מהי המשמעות הרוחנית הכרוכה בהפקרת הפירות?

יחידה ב: שינוי בדרך הבצירה - פירוש התורת כהנים (ספרא)

6. תורת כהנים (ספרא) בהר פרשה א

מוקצה - כלי המיועד לבצירה.
חורבה - חרב, כלי שאינו מיועד לבצירה. (על פי הערוך. לפירושים אחרים עיינו בפרשני המשנה שביעית ח, ו)

'ואת ענבי נזיריך לא תבצור': מן השמור בארץ אין אתה בוצר, אבל אתה בוצר מן המופקר. 'לא תבצור': לא תבצור כדרך הבוצרים. מיכן אמרו: תאינים של שביעית אין קוצים אותה **במוקצה**, אבל קוצה אתה **בחורבה**.

- ❖ **בתורת כהנים שתי דרשות על הפסוק. למראית עין דרשות אלו סותרות זו את זו, פרטו כיצד כל דרשה מסבירה את הפסוק! האם תוכלו להציע דרך ליישב בין הדרשות כך שלא יסתרו זו את זו?**
- ❖ **איך לדעתכם הבינו רש"י ורמב"ן את דברי תורת כהנים?**

7. רמב"ם - פירוש המשניות שביעית - פרק ח משנה ו

לפי שאמר ה' ואת ענבי נזיריך לא תבצור, ואי אפשר לומר שרצונו בפסוק זה לאסור הבצירה לגמרי, שהרי כבר התיר אכילתם באמרו והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, ולא נתכוון כאן אלא כמו שביארו בספרא: 'לא תבצור כנגד [=כדרך] הבוצרים, מכאן אמרו תאנים של שביעית אין קוצין אותם במקצה'.

- ❖ **איך פירש הרמב"ם את הפסוק "ענבי נזיריך לא תבצור"? כיצד הוא הסביר את דברי התורת כהנים, ובפרט את הדרשה הראשונה?**
- ❖ **עיון נוסף: עיינו בספר המצוות לרמב"ם, לאוין רכג. האם לדעתכם הרמב"ם רומז שם גם לדרשה הראשונה?**

הסבר התורת כהנים לפי שיטת המתירים פירות שמורים

8. **הרב יחיאל מיכל אפשטיין - ערוך השולחן העתיד הלכות שמיטה - סימן כא הלכה ז**

דע דהרמב"ן בפירוש החומש (מקור 4) כתב להדיא כן שהמשומר לא נאסר מעולם באכילה... וברור הוא שזהו גם דעת הרמב"ם, וגם דעת רש"י נראה כן... ולדברי רבותינו אלה, הא דתניא בתורת כהנים: 'מן המשומר אי אתה בוצר', פירושו פשוט: דאסור לישראל לתלוש בעצמו הפירות, כשהן משומרים, אבל אם העברין או גוי תלשן, מותרין באכילה.

- ❖ **האם לדעת ערוך השולחן יהיה מותר לאכול פירות שנשמרו עד שעת הבצירה? מה הדין לדעתו בפירות שנשמרו ואחר כך הופקרו?**

9. רמב"ן יבמות קכב ע"א ד"ה פירות הללו

תניא בספרא: 'ואת ענבי נזיריך לא תבצור מן המשומר אי אתה בוצר...' אלמא, פירות מן המשומר... אסורין. ואנו מצינו לרש"י ז"ל שפירשה יפה כדברי עצמו בפירוש התורה... כלומר שלא בא הכתוב אלא ליתן לאו על המשומר כרמו ובוצר אותה ואינו מפקירה, וכענין שדרשו שם בספרא: 'לא תבצור כדרך הבוצרים...', אלמא, אין בהן ממשמע הכתוב אלא שינהוג בהן כהפקר ולא שיאסרו פירות לגמרי...

האם לדעת רמב"ן פירות שמורים מותרים גם כשלא הופקרו? עיינו גם בפירושו לחומש (מקור 4).

הרב משה אלשיך - תורת משה - ויקרא כה פסוק ה

שמא תאמר לא אעשה בגופה עבודה, אך ספיחיה הגדלים מאליה אקצור ואוכל, כי משדי המה וזכתה לי שדי, וכן אבצור ענבי כרמי כי כרמי שלי הוציאם. השמר לך, לא תקח לעצמך, כי אם את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזיריך לא תבצור.
והטעם הוא: כי הנה בששת השנים ממך ומקרקעך היה הפרי שנתהווה והיית אוסף תבואתה, אך שנת שבתון יהיה לארץ. והוא האמור, כי הויה של שבת שבתון, הוא רוח קדושה, יהיה לה מהעולם העליון, והיא המגדלת פירותיה באופן כי ברות קדושה מהעולם העליון נתהוו. ואם כן אם תאסוף התבואה, לא תתייחס לאוסף תבואתה כי לא ממנה נתהוו פירותיה, כי אם מהוית קדושה שמעולם העליון אשר הושפע בה.

- ❖ **לדעת ה'אלשיך', מהו הטעם הרוחני לאיסור קצירת הפירות הקדושים בקדושת שביעית?**

יחידה ג: שיטת הסברים שיש איסור בשמור

10. תוספות מסכת סוכה דף לט עמוד ב - ד"ה משומר אסור

ואומר רבינו תם: דפירות מן המשומר אסורין, כדרשינן בתורת כהנים: 'ואת ענבי נזירך לא תבצור' מן המופקר אתה בוצר, ואי אתה בוצר מן המשומר, דנזירך משמע דנזר מהן בני אדם. וכן פירש בקונטרס בשם רבותינו בסוף יבמות (דף קכב ע"א) גבי נכרי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הם של נטע רבעי הם של עזקה הם לא אמר ולא כלום, לא נתכוין זה אלא להשביח מקחו. כלומר, של עזקה: מפרדס מעוזק וגדר סביב לו, והיא שביעית, והקשה שם בקונטרס על פירושו: מה איסור יש כאן?

❖ **רבינו תם מביא ראיה מתורת כהנים שפירות שמורים אסורים בבצירה ואכילה, איך יפרש רבינו תם את הדרשה השניה בתורת כהנים?**

❖ **האם לדעת רבינו תם פירות שהיו שמורים ואז הופקרו נשארים אסורים? (עיינו גם במקור 8)**

11. תוספות הרא"ש מסכת סוכה דף לט עמוד ב

ומיהו קשה לרבינו תם, דלא אסר בתורת כהנים מן המשומר אלא בבצירה כדרך הבורצים, אבל על ידי שינוי שרי, כדקתני סיפא לא תבצור כדרך הבורצים, מכאן אמרו: תאנה של שביעית אין קוצצין אותה במוקצה, אבל קוצצין אותה בחרבה!... ויש לומר דלא קאי אסיפא 'אי אתה בוצר מן המשומר', אלא אפירות שביעית המופקרים קאמר, ומפרש היאך יש לבוצרן.

❖ **כיצד הבין תוספות הרא"ש את דברי התורה בשלב הקושיה? כיצד הוא מסביר בשלב התירוץ? האם הרמב"ם פירש את דברי התורה כהנים באותו אופן?**

12. גמרא מנחות פד עמוד א ובבא מציעא קיח עמוד א

תנן התם: שומרי ספיחין בשביעית {לצורך קרבן העומר} נוטלין שכרן מתרומת הלשכה...

13. רש"י מנחות פד עמוד א ד"ה נוטלין שכרן

נוטלין שכרן מתרומת הלשכה - לפי שהם הפקר וצריך לשומרן מפני החיה ומפני העניים, שלא ילקטוהו קודם לעומר כדי שיהא העומר בא מהם.

14. תוספות מסכת ראש השנה דף ט עמוד א ד"ה וקציר

שומרי ספיחים בשביעית... אם כן אסור כיון דמשומר {וקשה לשיטת רבינו תם} ? ואמאי לא אמרינן: מן המותר לישראל? יש לומר: דלא היה שמירה ממש, דלא היו צריכים לשומרה מבני אדם, דמאיליהן היו פורשין כשהיו יודעין שהן לצורך עומר, ולא היו שומרין אותן אלא מבהמה וחיה ועוף.

להשביח מקחו - הנכרי משבח את פירותיו ואומר עליהם שהם של איסור: ערלה, נטע רבעי או 'עזקה' (מושג שיתברר בהמשך). היה מקום לחשוב שנאמין לגוי שהפירות אסורים; אלא שהגיוני שהגוי חושב בטעות שאם יאמר שהפירות ערלה, אנשים ירצו לקנות את פירותיו, ולכן הוא משקר. **והקשה שם בקונטרס...** - רש"י הקשה על רבותינו, 'מה איסור יש כאן?', כי לדעתו פירות שנשמרו לא נאסרו. רבותינו סוברים בוודאי שפירות שנשמרו נאסרו.

מתרומת הלשכה - מכספי מחצית השקל שכל אדם תורם לצרכי בית המקדש.

מן המותר לישראל - קרבנות צריכים להיות מדברים המותרים באכילה לישראל.

רבי שלמה אפרים מלונטשיץ - כלי יקר - ויקרא פרק כה פסוק ג
ואת ענבי נזירך - שהפרשת לך, ולא רצית ליתן ממנו לאחרים, במזימות זו אשר חשבת כי הכרם כרמך. על כן אני מצוך - לא תבצור. כי בזאת תדע שאין נכון שתנזור ותפריש את בני האדם מהם, אלא יד כולם יהיה שוה בה. למען תדע כי לה' הארץ, ובידו לנוזר ליתנה למי שירצה, ואכלו אביוני עמך משולחן גבוה.

הדעות ששמור אסור מדרבנן

15. תוספות מנחות פד עמוד א ד"ה שומרי ספיחים

...ואם תאמר היאך עומר בא מן המשומר? הא בעינן: מ'משקה ישראל' {דבר המותר לישראל בשתייה}? ובסוף יבמות (דף קכב) מוכח דאסור? ... ויש לומר: דמדאורייתא בצירה דווקא אסור, אבל באכילה שרי, דקרא בתורת כהנים בבצירה מיירי ולא באכילה.

- ❖ **תוספות במנחות עוסקים בשיטת ר"ת, אך הבנתם את שיטתו שונה מהאופן בו הבינו אותו התוספות לעיל (מקור 10). מה לדעת התוספות במנחות נאסר מדאורייתא?**
- ❖ **האם שיטת תוספות במנחות זהה לשיטת ערוך השולחן (במקור 8)?**
- ❖ **האם לדעת התוס' במנחות פירות שמורים אסורים מדרבנן? דקדקו משאלת התוספות!**

16. **חזון איש שביעית - סימן י סעיף ה - עמוד 232**

אבל אינש דעלמא דלא קני להו לפירות, אם הוא אֶלם ומונע אחרים מליכנס, גרמא בעלמא הוא, וכל שכן כאן ששומרין לא לעצמן אלא לצורך הקדש אין איסור שימור, וכיון שאין איסור שימור אין איסור של משומר, וזו כוונת תוספות מנחות דף פד עמוד א.

- ❖ **האם, לדעת החזון איש, ניתן ללמוד מהתוספות במנחות ששמור לא נאסר מן התורה? מדוע?**

17. תוספות הרא"ש מסכת בבא מציעא דף קיח עמוד א - ד"ה שומרי פירות

וקשה: דהא משומר אסור להדיוט כדאיתא בפרק בתרא דיבמות (קכב ע"א), ואם כן אסור נמי לגבוה {לקורבנות} כדאמרין בפסחים (נא ע"ב) 'ממשקה ישראל - מן המותר לישראל!'
ויש לומר: דהא דתניא בתורת כהנים: 'מן המופקר אתה בוצר, ואי אתה בוצר מן המשומר', מדרבנן הוא, וקרא אסמכתא בעלמא. ולגבוה - כיון דלא אפשר, לא גזור.
אין נמי: 'ענבי נזירך' דדרשנין מיניה: מן המופקר אתה בוצר, ואי אתה בוצר מן המשומר. משמע דוקא משומר לצורך בני אדם, דנזירך משמע לצרכך. אבל לצורך גבוה שרי.

- ❖ **לדעת תוספות הרא"ש, האם שמור אסור מדאורייתא או מדרבנן? מדוע מותר להביא קרבנות מן השמור?**
- ❖ **השוו בין תירוצו השני, להסבר החזון איש במקור הקודם.**

פירות שנשמרו בקרקע של גוי

בשיעור הקודם עסקנו בשאלה האם חלה חובת הפקרה על פירות המצויים בקרקע של גוי. כעת נדון בשאלה האם לדעת הסוברים שפירות ישראל שנשמרו נאסרו, גם פירות של גוי שנשמרו נאסרו.

- ❖ **עיינו שוב בתוספות (במקור 10), מה הדין, לפי רבותיו של רש"י, בפירות שגוי שמר בשמיטה?**

18. רבי זרחיה הלוי - בעל המאור - סוכה דף יט עמוד ב (מדפי הרי"ף)

משומר בפירות שביעית אסור הוא באכילה מן התורה, כדתניא בספרא: 'ואת ענבי נזירך לא תבצור - מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר', והיינו דתניא 'נכרי שהביא פירות ואמר של עזקה הן...', ופירוש 'של עזקה הן' זה הוא מן המשומר, כדכתיב 'ויעזקהו יסקלהו'. והרב רבי שלמה {רש"י} טרח לפרשה במקומה בענין אחר, וזו היתה כשגגה לפניו.

- ❖ **מהי שיטת בעל המאור לגבי פירות הגוי שנשמרו?**
- ❖ **עיון נוסף: מדברי הר"ז"ה ניתן להביא ראיה למחלוקת הבית יוסף והמבי"ט לגבי החיוב להפקיר בקרקע של גוי, עליה הרחבנו בשיעור הקודם, עיינו באבקת רוכל סימנים כב וכד.**

רבי זרחיה הלוי -
(~תתע"ה - תתקמ"ו)
'בעל המאור' נולד בגירונדה שבספרד (לפני כ- 900 שנה). בצעירותו עבר לפרובנס (צרפת), ולמד אצל רבנים שונים, ביניהם רבי אברהם בן יצחק - בעל ספר 'היאשכול', יחד עם ידיו ובר-פלוגתו רבי אברהם בן דוד ('הראב"ד' השלישי) בעל ההשגות על הרמב"ם). ספרו העיקרי של רבי זרחיה הוא ספר 'המאור', שהוא השגות והוספות להלכות הרי"ף. הספר עורר התנגדות רבה, משום שלא היו רגילים עד אז בהשגות על דברי הרי"ף. כתגובה לדבריו נתפרסמו חיבורים חשובים שנועדו ליישב את שיטת הרי"ף (יספר הזכות לראב"ד, 'ספר מלחמות ה"ר לרמב"ן).

19. כתוב שם לראב"ד מסכת סוכה דף יט עמוד ב

אמר אברהם: של צרפתי { כינוי לרבינו זרחיה הלוי } הוא זה, ואינו נכון. שלא אסרה תורה אלא המשומר ביד ישראל, מפני שעבר על: 'והשביעית תשמטנה ונטשתה', אבל שמור ביד גוי לא אסרה.

ועוד, איזה שבח יש בין שמור לשאינו שמור?

❖ מהן שתי טענותיו של הראב"ד? האם לדעת הראב"ד פירות שמורים בשדה של יהודי נאסרו? מה

הדין בשדה גוי, ומדוע?

יחידה ד: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" - מקור נוסף לאיסור שמו

20. תוספות רי"ד מסכת יומא דף פג עמוד א ד"ה מאכילין

איסור שביעית היא כגון ששמר פרדסו ולא הפקירו, וכדתניא בסיפרא: 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה': מן השבות אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור.

- ❖ **תוספות רי"ד מסכים עם רבינו תם שיש איסור בפירות. מאיזה מקור הוא לומד את האיסור? האם תוכלו לחשוב על נפקא מינה בהבדל בין המקורות?**
- ❖ **האם יכול תוס' רי"ד להסכים לדברי התוס' במנחות (מקור 12)?**

21. **הרב אליהו מזרחי (רא"ם) - ויקרא פרק כה פסוק ו**

רא"ם: הכי קאמר: כל זמן שהוא שמור, שעדיין לא הפקרת אותו, אי אתה אוכל, אבל אם חזרת והפקרת אותו, אתה אוכל...

אי נמי, האי שמור דהכא אינו כשמור דלעיל, דהתם בששמרו ולא הפקירו קמירי, וכשחזרו והפקירו רשאי לבצור ולאכול כשאר העניים הבורחים. אבל שמור דהכא דדייקין מ"שבת הארץ", דמירי בלא עבדו, ועל כרחך לומר דשמור דדייקין מיניה מירי בעבדו, דהוא אף על פי שחזר והפקירו אינו רשאי לאכול, כדכתיב "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", לאפוקי אותו שעבדו כמו בכל שנה ושנה, שאפילו חזרו והפקירו אינו רשאי לאכול, והיינו דקתני בברייתא 'מכאן אמרו שדה שנטיבה... אין אוכלין פירותיה בשביעית...".

- ❖ **לפי שני פירושי הרא"ם, לאיזה מקרה מתייחסת דרשת הפסוק 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה' - מן השבות אתה אוכל'?**
- ❖ **האם הרא"ם מסכים לדברי ערוך השולחן (מקור 8)? האם לעניין זה יש הבדל בין תירוצי הרא"ם?**

איסור הנאה לפי האוסרים פירות שמורים

22. רבי יעקב עטלינגר - ערוך לנר - מסכת סוכה דף לט עמוד ב

יש לומר דאף דלרבינו תם אסור באכילה - רק באכילה אסור, אבל בהנאה מותר. ד'לאכלה' אכילה היא, אבל לא הנאה, אפילו **לרבי אבהו**... אם כן אפשר שיקנה להנות ממנו, כגון להדלקת הנר, או להאכיל לבהמה.

- ❖ **מאיזה פסוק למד ערוך לנר שאין איסור הנאה אפילו לפי רבינו תם?**

23. הרב מאיר שמחה הכהן מזוינסקי - משך חכמה ויקרא - פרק כה פסוק ו

רש"י: והיתה שבת הארץ לכם לאכלה (פסוק ו) - מן השבות אתה אוכל, ואי אתה אוכל מן השמור וכו'. **משך חכמה:** ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול (פסוק ז) - אף השמור.

- ❖ **מאילו מילים בפסוק למד משך חכמה שהפירות השמורים אינם אסורים בהנאה?**
- ❖ **האם לאור דברי הרא"ם (מקור 21, בהסבר השני) גם שדה שנעבדה באיסור מותרת בהנאה?**
- ❖ **עיון נוסף: עיינו בשו"ת שבט הלוי חלק ז סימן קעט. כיצד הוא דוחה את דברי משך חכמה?**

24. **הרב חיים קנייבסקי - דרך אמונה שמיטה ויובל - פרק ח הלכה יב**

ולכאורה יש נפקא מינה, דלר"ת דיליף מקרא דמן המופקר אתה בוצר ואי אתה בוצר מן המשומר משמע דלאו דווקא אכילה אסורה, דהוא הדין כל ההנאות וההשתמשות (וכן כתב מרן {החזון איש} בסדר השביעית אות א' שאסור גם לתת לבהמתו), דהא התורה אסרה לבצור ולא הזכיר אכילה רק אסור לבצור להשתמש בה, אבל לפי הדרשא של התוספות רי"ד אי אתה אוכל מן השמור לא הזכיר אלא אכילה, אבל שאר הנאות מותרות.

הכי קאמר - רש"י
בפירושו לחומש ציטט את הסיפרא שהוזכרה בתוספות רי"ד. רא"ם מסביר מדוע אין מהסיפרא קושיה על רש"י הסובר ששמור מותר בדיעבד.
מירי בעבדו - כוונת התורה כהנים שאין אוכלים מן השמור. היא באופן שלא רק שבעל השדה שמר את הפירות, אלא גם ביצע בפירות עבודות האסורות בשמיטה, ולכן פירות אלו אסורים בשמיטה.

רבי אבהו - בגמרא (פסחים כא, ב) מובאת דעת ר' אבהו, שרק כשכתוב בתורה בלשון 'לא יאכלי זה כולל גם איסור הנאה, אבל בלשון אחרת של איסור לא נכלל איסור הנאה. לכן גם בפירות שביעית שנשמרו יש רק איסור אכילה, אבל מותר להנות מהם: לתת מהם לבהמה, או להשתמש בהם כעצי הסקה.

25. **הרב שלמה זלמן אויערבך - שו"ת מנחת שלמה - חלק א סימן נא **

ואף אם איסור משומר אינו נלמד מקרא ד'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה'... אלא נלמד מקרא ד'לא תקצור' ו'לא תבצור', מכל מקום כמו דלענין מופקר לא בא הכתוב אלא לאסור קצירה כדרך הקוצרין, כך גם במשומר אסרה תורה לקצור אפילו על ידי שינוי כדי לאכול, אבל אם רוצה להנות מהם בעודם מחוברים או אחר כך מהיכא תיתי נימא דאסירי בהנאה, ואדרבא צריך עיון קצת: הרי אפשר דלא אסרה תורה אלא לקצור, אבל מנין דאסור גם באכילה? רק צריכים לומר: דמסתבר שלא אסר הכתוב לקצור כי אם מפני שאין בהם היתר אכילה. אבל, מהיכא תיתי נחדש גם איסור הנאה?! ואפשר, דכל שאין אני קורא בו 'לאכלה', לא שרי רחמנא לקצור, אבל לא דחשיב ממש כאיסורי הנאה.

יחידה ה: הלכה למעשה בימינו

26. מהר"ם בן חביב - כפות תמרים - מסכת סוכה דף לט עמוד ב ד"ה כתבו התוספות

ולשטת רבותיו של רש"י והרז"ה ור"ת דסבירא להו דפירות מן המשומר אסורין אפילו דגוי, אם כן אין תקנה לבני ארץ ישראל לאכול פירות בשביעית, דכל הפירות הם משומר דגוי. וכיון דראינו דפשט המנהג לאוכלם, משמע דסוגיא דעלמא (פסיקת ההלכה המקובלת) הוי דפירות שמורין מותרין, כשיטת שאר הפוסקים. מיהו יש לומר דלא פשט המנהג אלא בשומר דגוי, אבל שמור דישלאל אפשר דיש לחוש דהפירות נאסרו, וצ"ע לדינא.

❖ **עיון נוסף: האם ספיקו של מהר"ם חביב תלוי בשני תירוצי הרב יוסף קארו שהובאו בשיעור הקודם (שיעור מספר 6 - חובת הפקרת פירות שביעית, מקור 41)?**

27. הרב יחיאל מיכל עפשטיין - ערוך השולחן העתיד שמיטה - פרק כא הלכות ה - ח

ולמדנו מזה דפירות שביעית אסורים להיות משומרים תחת יד הבעלים אלא יהיו במקום פתוח כהפקר, ומי שירצה יטול...

ונמצא לפי מה שביארנו שלוש דיעות יש בזה: דלרש"י והרמב"ם והרמב"ן מותרים לאכול הפירות המשומרים בשביעית; ולדעת התוס' והמאור אסורים באכילה לגמרי; ולדעת הראב"ד כשהם ביד ישראל אסורים, וכשהם ביד עכו"ם מותרים. ואמנם לתולשן בידים פשיטא שאסור. ולכן מי שרוצה לסמוך על דעה ראשונה אין מוחין בידו.

פשיטא שאסור - לפי שיטת ערוך השולחן (מקור 8), בזמן שהפירות שמורים, גם לרש"י ורמב"ן אסור לקטוף אותם, עד שיופקרו. אמנם גם שכשלא הופקרו, אם נקטפו לא נאסרו באכילה.

28. חזון איש סימן כו - סדר השביעית אות א

עבר הבעלים ולא הפקיר כרמו, והחזיק בו כשאר השנים, נאסרו הפירות לכל אדם ואסור לאוכלן, ואסור ליתנו לבהמתו.

29. חזון איש שביעית - סימן י אות ו

ואתרוגין של שביעית, אף על גב שמטייבין אותן בשביעית באיסור ומשמרין אותן, אין הפירות נאסרין, ויוצאין בהן בחג.

❖ **האם קיימת סתירה בדברי החזון איש?**

30. הרב ולדנברג - שו"ת ציץ אליעזר - חלק ו סימן לט אות ג

ולא נדע איפוא לכאורה איזוהו משנתו האחרונה... ניתן לחשוב ולבאר שזה שכתב בסדר השביעית הוא מה שסבר לראשונה, ודבר הקולא הוא זה שסבר לאחרונה, והורה כן בזקנותו מעיקרא דדינא... כי בקיצור הדינים וההלכות שלהורות נתן עבור ההמון סבר בדעתו שיש להשאיר הדבר כפי שיצא מעטו בראשונה משום למיגדר מילתא שיזהרו ביותר במצות ההפקר, דסוף סוף הרי ישנה גם שיטה האוסרת... בכדי להבהיר הדבר ביותר התקשרתי על כך עם הרב קלמן כהנא שליט"א, באשר כידוע עמד הלה בקשרים תמידיים עם החזון איש ז"ל וממנו היה מקבל כל ההוראות לקיבוצי פא"י, ובאשר עוד בחיים חיותו של החזון איש הדפיס בשנת תש"ד בפשיטות בשמו בהלכות שמיטת קרקעות... להקל כנ"ל בנעבד ונשמר דהפירות אינם נאסרים.

שאלתיו אם בשעה שכתב את דבריו ידע מדברי החזון איש שבסדר השביעית שאוסר, וכן אם שמע מהחזון איש שחזר בו ממה שכתב בסדר השביעית.

והשיב לי כי ידע גם ידע ממה שכתב בסדר השביעית, ואם אמנם לא שמע מפיו בפירוש שחזר בו, אבל לפי כל ההוראות שקיבל ממנו בהנהגת שיוק פירות השביעית וקנייתם הרי היו כל ההוראות לפי דבר הקולא שכתב וחזר עליה על כך כמה פעמים בספרו, והוסיף להסביר לי כי את סדר השביעית כתב עוד בשנת תרצ"ז

והיה זה מעין קיצורי ופסקי הלכות בעד ההמון, ואז עוד לא היה כל כך פרוץ שיווק פירות משומרים, וברור לו שכתב זה משום קנסא של המשמר.

כל זה מחזק השערתני דלעיל דעל כל פנים בזקנותו סבר החזון איש ז"ל להורות כדבר הקולא שחוזר עליה כמה פעמים בספרו, דפירות האילן גם אי נעבדו בשביעית או נשמרו אין הפירות נאסרין באכילה, וזו היא הוראתו האחרונה.

❖ **כיצד מוסברת הסתירה בין פסקי החזון איש, לפי הדברים שמסר הרב ולדנברג בשם הרב קלמן כהנא?**

31. הרב ולדנברג - שו"ת ציץ אליעזר - חלק ו סימן לט אות ב

עלינו לדעת דרוב רובם של רבותינו הראשונים ז"ל סבירא להו דפירות משומרים מותרים באכילה... אפילו לשיטת רבינו תם ודעימיה {והסוברים כמותו} האוסרים משומר, מצינו להערוך לנר (מקור 22) שמבאר כוונת דבריו {של רבינו תם} דרק באכילה אסור אבל בהנאה מותר.

32. הרב שלמה זלמן אויערבך - מעדני ארץ - ליקוטים - סימן ז

נראה לענ"ד שגם המחמירים שאינם רוצים לסמוך כלל על 'היתר המכירה', מכל מקום לפי מה שנהגים כהכרעת האחרונים להקל בזמן הזה באיסור משומר ונעבד, וגם החזון איש כתב כן (סימן י אות ו) דבדיעבד אין הפירות נאסרין, ומותרין באכילה לאחרים.

❖ **עיון נוסף: עיינו בשו"ת אגרות משה (אורח חיים א, קפו) ובראיותיו שאין איסור בפירות שמורים.**

ומותרים באכילה לאחרים - היות שבדיעבד סומכים על המתירים פירות שנשמרו, גם מי שאינו סומך על היתר המכירה לצורך עשיית מלאכות בשדות, יכול לאכול מפירות של 'היתר מכירה'.

33. הרב יעקב אריאל - באהלה של תורה - חלק ג סימן מט

מנהג העולם לא לחוש לשיטת רבותיו של רש"י {שאוסרים פירות שמורים}, וקל וחומר שמור ונעבד בתחום עולי מצרים מותר.

34. הרב יצחק יעקב וויס - מנחת יצחק - חלק ח סוף סימן צה

ונודע שהחזון איש סמך על מקילין במשומר בשביעית, אמנם אנחנו פה עיר הקודש תיבנה ותיכונן {ירושלים} מחמירין מאד שכן פסקו הגאונים זלה"ה שלפנינו כנודע... אבל בעבר הירדן דהוי תרי דרבנן, היינו לכל הפחות שביעית בזמן הזה דרבנן, ועבר הירדן דרבנן כנ"ל, והוי שעת הדחק כמבואר בפתח דברינו, יש לסמוך על המתירים...

בעבר הירדן דהוי תרי דרבנן - בעבר הירדן לא חלה שמיטה מהתורה, ובצירוף הדין שמיטה בזמן הזה נוהגת רק מדרבנן, יש כאן 'תרי דרבנן' (עיינו בשיעורים 1-2).

יחידה ו: גבולות האיסור

א. גדל בהיתר

35. חזון איש שביעית סימן י אות ה

דעת רבינו תם בתוספות סוכה (לט ע"ב) דמי ששימר שדהו נאסרו הפירות, ואפשר דמה שגדל בעת השמור אסור ומה שגדל בעת שהפקיר לא נאסר, אלא מחמת התוספת האסור המעורב בו, ואם הפקיר אחר כך ורבו הגידולין של היתר אפשר שחוזר להיתרו כדין רבו גידולין של מוצאי שביעית (נדריס נח ע"ב).

❖ **מתי, לדעת החזון איש, גם לפי רבינו תם פירות שביעית שנשמרו יהיו מותרים?**

36. הרב שמואל וואזנר - שו"ת שבט הלוי - חלק ז סימן קעט אות ו

והנה אי לאו דמרן הגאון { החזון איש } נסתפק בזה יראה פשוט דגם כהאי גוונא דהיה הפקר בתחלה ואחר כך שמרו נאסר גם עיקר הפרי, ולא משום תערובת השמור, דיסוד ההלכה של משומר הוא דמה שצריך להפקיר ולא הפקירו ושמרו לא התירה תורה בשביעית, ואם כן שעכשיו שמר מה שצריך להיות מופקר, זה יסוד איסורו ולא רק התערובת הבא אחר כך.

❖ **מהי טענת ה'שבט הלוי' כנגד החזון איש?**

ב. שמירה מבהמות

בשיעור הקודם עסקנו בשאלה אם מותר לשמור את הפירות מבהמות. כעת נדון בשיטת האוסרים לשמור מבהמות, האם בדיעבד הפירות נאסרים.

עיינו שוב בתוספות במקור 14 האם לדעתו מותר לשמור פירות מפני אכילתם בידי בעלי חיים?

37. חזון איש שביעית סימן יד אות ז

נראה דמותר לנעול שדהו בפני בהמה וחיה ואין צריך להפקירה רק לאדם, וכדתנן פ"ד אוכלין על המופקר, אבל לא על השמור, ופירש הרמב"ם שמור בבתים ובגנים, אלמא דמותר לשמור מן החיה... וכן כתב תוספות (מקור 10) שמותר לשמרה מבהמה, והר"ש ז"ל בהגהותיו שם הקשה מהא דאמר בירושלמי פרק ו דפאה הפקיר לאדם ולא לבהמה וכו' משמע דשביעית הפקר אף לבהמה וי"ל לענין שאם אוכלת תחת התאנה שאין מחזירין אותה... ומכל מקום אם בהמה וחיה אוכלת אסור להחזירה...

❖ **עיינו בדברי הרידב"ז? שלהלן, שאף הוא מיישב את הסתירה שבין המשנה לדברי הירושלמי.**

38. **ספר השמיטה (הרב טוקצ'ינסקי) עמוד יג הערה 4 - דברי הרב יעקב וילובסקי - בית רידב"ז

סימן ז אות יד**

לדעתי יש עצה להעמיד שומר שלא ישברו האילנות, ולא חישין שמא דעתו לשמור גם הפירות, על פי מה שתרצתי כוונת תוספות בראש השנה ובמנחות, שהיה שומרו מבהמה וחיה. והקשו המפרשים: הרי כתיב 'ולבהמתך ולחיה'! ופרשתי דהכי קאמר, ששומרו מחיה ועוף שלא יחרבו, ומה שממילא נמנעים מלאכול לא נאסרו הפירות מטעם שמור, דהרי זה על ידי מחשבה, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו... דבדבר התלוי במחשבה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. והא דמשומר אסור או שהוא שומר בעצמו או שהשומר מנע על ידי מעשה, מה שאין כן בכהאי גוונא ששמירתו היא מהיזק אילנות, אף אם מתכוון למנוע הפירות - אין זו אלא מחשבה.

❖ **לדברי רידב"ז, באיזו צורה מותר לשמור לכתחילה, והפירות יהיו מותרים לכל הדעות?**

אוכלין... על השמור - המשנה דנה בדין 'ביעור שביעית': התורה מתירה אכילת פירות שביעית, רק כל זמן שגם החיות יכולות להנות מהפירות המופקרים. לכן משעה שכבר אין פירות מסוג מסוים בשדות, בני האדם צריכים להוציא את פירות השביעית הללו מרשותם ולהפקירן. חכמים ור' יוסי נחלקו האם חייבים בביעור, כשכלו הפירות מהשדה, ועדיין יש פירות במקומות השמורים מבהמות.

יחידה א: "את ענבי נזירך לא תבצר" - פירושי רש"י ורמב"ן

4-1. נכתב בתורה: "את ענבי נזירך לא תבצר". רש"י פירש את הפסוק, שבעל השדה הזיר את האנשים מענביו. לכן אסור לבצור את הענבים. רא"ם ביאר שלרש"י האיסור בפירות שמורים הוא רק בעודם שמורים, אך אם הבעלים חזר והפקיר, יהיה מותר לאכול מהם. רמב"ן מסביר שפירות שלא הופקרו כלל לא נאסרו, לדעתו זו גם שיטת רש"י. פירוש הפסוק לדעתו: הכרמים בשמיטה צריכים להיות כמו כרמים השייכים לנזירים, שאינם עובדים בכרם (לרש"י 'ענבי נזירך' הוא תיאור לכרם שהבעלים שמר, לרמב"ן זה תיאור לכרם מוזנח. להלכה לפי שניהם הפירות מותרים באכילה).

5. ערוך לנו ביאר שאין לאסור פירות שמורים מדין 'לא תאכל כל תועבה', כיון שבפירות שמורים, לא נעשה כל מעשה תועבה (והבעלים לא מבצע פעולת עבירה בפירות).

יחידה ב: שינוי בדרך הבצירה - פירוש התורה כהנים (ספרא)

6-7. בספרא מובאות שתי דרשות על פסוק זה: א. אין לבצור פירות שמורים (משמע שאסור בכלל לבצור אותם). ב. אין לבצור כדרך הבצירה הרגילה (משמע שדין זה נוהג גם בפירות שנשמרו). הרמב"ם בפירוש המשניות מביא רק את הדרשה השניה - צריך לשנות באופן הבצירה של פירות השביעית (מספר המצוות משתמע שהוא מבאר שכוונת הדרשה הראשונה שאין לבצור בדרך שמראה בעלות על הפירות, לכן צריך לשנות בדרך הבצירה, ולמעשה שתי הדרשות אחת הן).

הסבר התורה כהנים לפי שיטת המתירים שמור

8-9. ערוך השולחן באר שרמב"ן ורש"י יבארו שאין איסור באכילת פירות שמורים, אם כבר נתלשו בעבירה. בספרא למדו מהפסוק שיש איסור לתלוש את הפירות השמורים (לדעתו יש איסור בקצירה רק כשהפירות עדיין משומרים). רמב"ן פירש שדרשת הספרא היא שצריך להפקיר את הפירות, ולא שיש בהם איסור אם נשמרו.

יחידה ג: שיטת הסוברים שיש איסור בשמור

10-11. רבינו תם בתוספות סובר שפירות שמורים אסורים, וגם אם הופקרו אחר כך נשארים באיסורם, וכך הוא מבין את דרשת הספרא (הדרשה הראשונה, ולא מסביר את הדרשה השניה). כך פירשו גם רבותיו של רש"י במסכת יבמות, לגבי נאמנות גוי שאומר שהפירות מ'עזיקה' - כלומר שהפירות נשמרו. תוספות רא"ש מקשה על רבינו תם מהדרשה השניה בספרא שמותר לבצור בשינוי (גם כשהפירות נשמרו, ואם לא נשמרו מותר לבצור בלי שינוי), ואם כן הפירות מותרים? ומתוך שהדרשה השניה עוסקת בפירות מופקרים, שאותם יש לבצור בשינוי, ואינה עוסקת בפירות שמורים, שמהדרשה הראשונה אפשר ללמוד שהם אסורים.

12-14. בגמרא במנחות נכתב שבשמיטה מעמידים שומרים לשמור על ספיחי שעורים לצורך העומר, והם נוטלים שכר מכספי 'תרומת הלשכה'. רש"י הסביר ששומרים על השעורים מפני עניים וחיות שלא יקחוהו. תוספות בראש השנה מקשים, איך ניתן להביא קרבן משעורים שנשמרו בשמיטה, והרי לפי רבינו תם השעורים אסורות באכילה, ומה שאסור באכילה אסור גם לקרבנות? ומתמצים שהשעורים נשמרו רק מחיות ולא מבני אדם, לכן לא נאסרו.

הדעות ששמור אסור באכילה מדרבנן

15-17. תוספות במנחות תרצו את קושיית התוספות בראש השנה באופן אחר: מדאורייתא אסור רק לבצור את הפירות ומותר לאכול מהם (לדעתם מדרבנן יש איסור גם באכילה, לערוך השולחן יש איסור בבצירה, ואין איסור כלל באכילת הפירות). חזון איש הסביר שכוונת תוספות היא שדווקא

במקרה בו השומר שומר עבור אחרים ולא עבור עצמו אין איסור בפירות, אבל כששומר לעצמו הפירות אסורים מדאורייתא. **תוספות הרא"ש** תירץ שניתן להקריב קרבן משעורים שמורות משום ש: א. איסור שמור שבספרא הוא 'אסמכתא' ואסור רק מדרבנן, ולא גזרו כאן משום שלא ניתן לקיים את המצווה באופן אחר. ב. איסור השמירה הוא רק כששומר לצורך עצמו, ולא כששומר לצורך הקרבן (**חזון איש דלעיל הרחיב את דין זה, ולדעתו בכל מקרה שאדם שומר עבור אדם אחר אין בפירות איסור שמור**).

פירות שנשמרו בקרקע של גוי

19-18. לפי **רבתינו של רש"י**, גוי ששמר את פירותיו - הפירות נאסרים. כך גם סובר **בעל המאור** אך **הראב"ד** דוחה את דבריו, משתי סיבות: א. גוי אינו עובר באיסור בכך שאינו מפקיר, לכן התורה לא אסרה את פירותיו. ב. גם פירותיו של יהודי אין סיבה לאסור, כיון שהפירות אינם משתבחים מהשמירה (בניגוד לעבודות הקרקע שמטרתן לשפר את הפירות).

יחידה ד: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" - מקור נוסף לאיסור שמור

20. **תוספות רי"ד** למד שיש איסור בפירות שנשמרו, מדרשת הספרא על הפסוק: 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה' - מותר לאכול רק מן השבות, ולא מהשמור (**יתכן שאת הפסוק 'ענבי נזירד' הוא יבאר כדברי תוספות במנחות, שיש איסור בבצירה, ומפסוק 'לכם לאכלה' למד איסור אכילה**).

21. **רא"ם** מפרש אחרת את הספרא: א. האיסור הנלמד מהפסוק לפירות שמורים, הוא כשהם עדיין שמורים. ב. יש איסור בפירות רק אם נעשתה בהם עבודה האסורה בשמיטה (**לפי שני התירוצים פירות שמורים מותרים רק אם הופקרו, כערוך השולחן**).

22-25. **ערוך לנו** כתב שלרבינו תם הפירות השמורים אסורים רק באכילה, ויהיו מותרים בהנאה. **משך חכמה** למד שפירות שמורים מותרים בהנאה מכך שאחרי הפסוק 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה', נאמר שלחיה ולבהמה מותר לאכול (**הוא למד זאת מההבדל בפסוק: לאדם מותר לאכול מ'שבת הארץ', לבהמה מותר לאכול מ'כל תבואתה'**). ה'דרך אמונה' תלה את איסור ההנאה בפסוק שממנו נלמד איסור שמור - בפסוק שהביא תוספות רי"ד מדובר על אכילה, ואילו בפסוק שהביא רבינו תם מדובר על בצירה, והיא כוללת את כל ההנאות. **מנחת שלמה** חלק וסבר שגם מהפסוק שאוסר בצירה אין ראייה לאיסור הנאה, כיון שהפסוק בא רק לאסור בצירה לצורך אכילה, ואם בוצר כדי להנות מהפירות השמורים הדבר מותר.

יחידה ה: הלכה למעשה בימינו

26-27. **מהר"ם בן חביב** כתב שהמנהג הברור הוא שפירות גוי אינם אסורים מטעם שמור. ומסתפק אם זה מלמד על מנהג גם בעניין פירות יהודי. לדעת **ערוך השולחן** ניתן לסמוך על דעת המתירים את הפירות באכילה, אך יש איסור לבצור ולקצור את הפירות.

28-34. בדברי **החזון איש** קיימת סתירה - במקור אחד כתב שהפירות נאסרו באכילה ובהנאה, ובמקום אחר כתב שהפירות אינם אסורים. **ציץ אליעזר** כתב שהרב קלמן כהנא מסר לו בשם החזון איש שישמור מותר, ובכל זאת כתב כהוראה ששמור אסור, על מנת לקנוס את משמרי הפירות. עוד כתב **ציץ אליעזר**, שרוב הראשונים סוברים שפירות שמורים מותרים באכילה, ויתכן שגם האוסרים באכילה אינם אוסרים בהנאה. גם **ב'מעדני ארץ'** כתב שגם כאלו שאינם סומכים על היתר המכירה לענין מלאכות הקרקע, יכולים לקנות פירות מהיתר מכירה, לפי דעת החזון איש שאין לאסור שמור. גם **הרב יעקב אריאל** כותב שמנהג העולם להתיר פירות שמורים באכילה.

לעומתם, **מנחת יצחק** כתב שמנהג ירושלים להחמיר באיסור שמור, וניתן להקל רק בפירות שמגיעים מעבר הירדן.

יחידה ו: גבולות האיסור

א. גדל בהיתר

35-36. לדעת **החזון אי"ש** גם לדעה שפרי שמור נאסר, נאסר רק חלק הפרי שגדל בזמן שהפרי נשמר, ולא כל הפרי. לכן אם רוב הפרי לא גדל כשהיה שמור, הפרי מותר, כי החלק האסור בטל ברוב. אמנם לדעת **שבט הלוי** אין משמעות לשאלה מתי הפרי גדל, ולדעת האוסרים שמור כל הפרי שגדל בהפקר ונשמר אחר כך נאסר.

ב. שמירה מבהמות

37-38. תוספות כתבו שמותר לשמור את הפירות מבהמות. **חזון איש** הביא ראייה שמותר לשמור את הפירות מבהמות, מהמשנה שדנה בזמן ביעור פירות שביעית (להפקירם ולהוציאם מהבית), במקרה שנשארו פירות במקומות השמורים מבהמה. את הירושלמי שקבע שצריך להפקיר את פירות גם לבהמות, הוא מפרש לעניין שאם הבהמה כבר אוכלת אסור להפסיק אותה. **רידב"ז** סבר שצריך להפקיר גם לבהמות, אלא שמותר לשמור את השדות מהיזק הבהמות, ואם שמר מהיזק הבהמות, הפירות לא נאסרים. יתירה מזאת, גם אם השומר חושב בדעתו שהוא שומר מפני הבהמות כדי שלא יאכלו, מחשבתו אינה אוסרת את הפירות, כי מחשבה לבדה אינה אוסרת את הפירות, אלא רק מעשה שמירה. לדעתו, זהו ההסבר לדברי תוספות במסכת ראש השנה, שכתבו ששמירה מחיה ועוף אינה אוסרת את הפירות, מכיון שמדובר שם על שמירה מפני היזק ולא על שמירה מפני אכילה.

בחנו את עצמכם:

5. מהי שיטת התוספות במנחות לגבי איסור פירות שמורים?

- א. אסור לאכול אותם מדרשת הפסוק של 'ענבי נזירך'.
- ב. אין איסור לאכול פירות שמורים.
- ג. הקצירה - אסורה מדאורייתא, האכילה - מדרבנן.
- ד. הפירות אסורים באכילה מדאורייתא, ומותרים בהנאה.

6. מהן טענות הראב"ד כנגד הסוברים שפירות שמורים ביד גוי אסורים?

- א. 1. קניין הגוי מפקיע מהקדושה. 2. מצוות שמיטה אינה בשבע מצוות בני נח.
- ב. 1. גוי ששבת חייב מיתה, והוא חייב לעשות מלאכה. 2. הפירות לא שייכים לגוי, כי אין לו קניין בקרקע.
- ג. 1. הגוי לא עבר על איסור לכן אין לאסור את פירותיו. 2. אין שבח בפירות השמורים, לכן אין סיבה שיאסרו.
- ד. 1. פירות שמורים אסורים רק אם היו אצל אדם שמותר באכילתם. 2. אין לאסור פירות שלא שייכים לאדם השומר אותם.

7. מה לומד הספרא מהפסוק 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה', המובאת בתוספות רי"ד, לעניין איסור פירות שמורים?

- א. מן השבות - אוכלים, ולא מהמשומר.
- ב. לכם לאכלה - כל עם ישראל אוכל, ולא רק הבעלים, ואם שמר הפירות אסורים.
- ג. 'והיתה', ולא 'ותהיה' - אם בתחילה לא היתה שבת הארץ, אז לא תהיה לאכלה, ואם בתחילה היתה שבת הארץ אז תהיה לאכלה.
- ד. לכם לאכלה - ולא לשומר הפירות, מכאן שהפירות השמורים אסורים.

1. לשיטת רמב"ן מהו פירוש המילים 'ענבי נזירך'?

- א. ענבים שהם נזירים וקדושים, ואסורים על בני האדם.
- ב. ענבים שגדלו בכרם שלא נעבד, כמו כרמו של הנזיר, שאינו נעבד.
- ג. כמו ענבים שאוכל אותם נזיר, שנשמרו בעבירה.
- ד. ענבים מוזרות בגלל שגדלו בכרם שלא נעבד.

2. לדעת ערוך לנר, למה אין איסור בפירות שמורים מדין 'לא תאכל כל תועבה'?

- א. כי הפסוק דיבר רק כשעשה מעשה איסור, וכאן לא נעשה מעשה אסור.
- ב. כי שביעית היא איסור קל, ואינה נחשבת ל'תועבה'.
- ג. כי לא נלמד משם איסור הנאה, רק איסור אכילה.
- ד. כל התשובות נכונות.

3. כיצד דורש הספרא הפסוק 'את ענבי נזירך לא תבצור'?

- א. ישנן שתי דרשות: 1. יש לבצור פירות של גוי בשינוי. 2. יש איסור לבצור פירות של יהודי בכמות גדולה, אפילו אם בוצר בשינוי.
- ב. לומדים מהפסוק שיש איסור דאורייתא בבצירה.
- ג. לומדים מהפסוק שאין איסור אכילה, אלא רק איסור לקצור ספיחין בשמיטה.
- ד. ישנן שתי דרשות: 1. אסור לבצור פירות שלא הופקרו. 2. אין לבצור כדרך הבוצרים.

4. איך מסביר 'ערוך השולחן' את הדרשה בספרא לדעת רמב"ן ורש"י המתירים גם פירות שנשמרו?

- א. בספרא דיברו על שדה יהודי, רש"י ורמב"ן התירו רק בשדה של גוי.
- ב. יש איסור לתלוש, אך אין איסור בפירות אפילו אם תלשו אותם באיסור.
- ג. האיסור לתלוש הוא מדרבנן, רש"י ורמב"ן עסקו בדין מדאורייתא.
- ד. הלימוד בספרא הוא רק אסמכתא, ואין להקשות ממנו על רש"י ורמב"ן.

8. איך השאלה אם פירות שמורים מותרים בהנאה תלויה במקור מהפסוק לאיסור, לדעת ה'דרך אמונה'?

- א. אם המקור מ'ענבי נזירך' - האיסור נלמד רק באסמכתא, ואם המקור מ'שבת הארץ' - האיסור נלמד בדרשה גמורה.
- ב. אם המקור מ'ענבי נזירך' - האיסור לבצור הוא כללי על כל ההנאות, אם המקור מ'שבת הארץ' אז האיסור כולל אכילה בלבד, ושאר ההנאות מותרות.
- ג. אם המקור מ'ענבי נזירך' - האיסור רק על ענבים, אם המקור מ'שבת הארץ' האיסור על כל היבולים.
- ד. אם המקור מ'ענבי נזירך' - האיסור רק על בצירה לצורך אכילה, אם המקור מ'שבת הארץ' - איסור כללי כי הארץ צריכה לשבות.

9. מהי דעת החזון איש הלכה למעשה לגבי שמור, כיצד הסבר הציץ אליעזר את דבריו?

- א. חזון איש כתב שאסור, וציץ אליעזר מבאר שמעיקר הדין מותר, וחזון איש רק קנס את הקונים בלא הכשר.
- ב. חזון איש כתב שמותר, וציץ אליעזר מוכיח שזו אכן דעת החזון איש.
- ג. אין דברים מפורשים בספרו של החזון איש, אלא באגרת שבה הוא אוסר, למרות זאת ה'ציץ אליעזר' אמר ששמע בשמו שפירות שמורים מותרים, והאיגרת מזויפת.
- ד. בכתבי חזון איש יש סתירה, וציץ אליעזר מסיק שלמעשה חזון איש התיר.

10. מהי דעת החזון איש לגבי פירות שהיו שמורים לזמן קצר ואחר כך הופקרו, לפי שיטת האוסרים שמור?

- א. שהחלק שגדל בזמן השימור נאסר, ולא חלקים אחרים.
- ב. שאיסור שמור הוא רק כשהפירות שמורים בזמן הבצירה.
- ג. אם בזמן כלשהו הפירות מופקרים, לא קיים איסור שמור.
- ד. חכמים לא גזרו שמור על פירות, אלא אם היו שמורים מתחילת גידולם.

11. מדוע כשאדם מעמיד שומר שישמור מבעלי חיים, הפירות לא נאסרו באיסור 'שמור', לדעת רידב"ז?

- א. משום שאין מצווה להפקיר לבעלי חיים.
- ב. משום שאין איסור בפירות שמורים, לכן גם אם שומר מבעלי חיים אין איסור.
- ג. משום שמותר לשמור שהחיות לא יזיקו. וגם אם השומר התכוון שלא יכנסו חיות ויאכלו - הפירות לא נאסרים בגלל מחשבתו.
- ד. משום שפירות שנשמרו מאדם מותרים באכילה לחיות, לכן אין איסור לאדם כששומר מחיות.

תשובון:

- 1. ב
- 2. א
- 3. ד
- 4. ב
- 5. ג
- 6. ג
- 7. א
- 8. ב
- 9. ד
- 10. א
- 11. ג

שנת ה'שבע

זה הזמן שלך

שמירת המיטה

מה הן מטרות השמיטה?
האם עלי לוותר על החובות שהיבנים לי?
האם יש צורך להפריש תרומות ומעשרות בשנה זו?
מה זה "ספידחין"?

972-2-5371485 | shmita@eretzhemdah.org